

Schriftelijke inbreng

Hoorzitting ‘Nederlands voedselbeleid n.a.v. het regeringsstandpunt op het WRR-rapport ‘Naar een voedselbeleid’

Met instemming hebben wij kennis genomen van zowel het WRR rapport ‘Naar een voedselbeleid’ als de kabinetsreactie daarop. Slow Food en de Youth Food Movement, als onderdeel van een wereldwijde beweging van boeren, consumenten en voedselprofessionals die overal ter wereld actief werkt aan een ‘good, clean en fair’ (duurzame productie- en consumptie, smaak en diversiteit, en eerlijke prijzen voor producent en consument) voedselsysteem, onderschrijven de probleemanalyse en onderstrepen de urgentie voor een *transitie* in de manier waarop de maatschappij omgaat met de productie, consumptie en verwerking van voedsel.

Deze transitie moet alomvattend zijn, en gaat verder dan verandering van productiemethodes, of zelfs een verandering in de manier van consumeren. Slow Food en de Youth Food Movement pleiten voor een holistische benadering van het voedselsysteem, waarin niet alleen wordt gekeken naar voedselproductie, landbouw en handel, maar waar voedsel een centrale rol inneemt, en bovendien gekeken wordt naar milieu, landgebruik, gezondheid, ecologie, en culturele waarden. Een voedselbeleid moet als uitgangspunt hebben: duurzaamheid, het beschermen van (agro)biodiversiteit, het beschermen van natuurlijke hulpbronnen en inclusieve ontwikkeling.

Paradigmaverandering

Slow Food en de Youth Food Movement juichen de paradigmaverandering, die duidelijk naar voren komt in zowel het rapport van de WRR als de reactie van het kabinet, van harte toe. Deze paradigmaverandering behelst de kanteling in het denken: waar na de Tweede Wereldoorlog een *landbouwbeleid* is opgetuigd dat als doelstelling had zoveel mogelijk voedsel produceren voor een zo laag mogelijke prijs, is nu een *voedselbeleid* nodig waar de eenzijdige focus op productie wordt losgelaten.

Het staat buiten kijf dat om de groeiende wereldbevolking te kunnen voeden in de toekomst, (hoge) landbouwproductie ook in de toekomst noodzakelijk zal zijn. Echter anno 2016 zijn de negatieve bij-effecten, van ecologische degradatie tot verspilling en milieuvervuiling, groter geworden dan de positieve aspecten van het op productie gerichte landbouwbeleid. Sterker, de eenzijdige focus op productie heeft geleid tot overproductie, met als logisch gevolg voedselverspilling en bijbehorende milieuvervuiling op grote schaal.

De eenzijdige focus op productie het Nederlandse agro-food systeem in een lastige situatie gebracht, waarbij de technologische voorsprong op andere landbouw landen in toenemende mate teniet wordt gedaan doordat het bedrijfsmodel van boeren, dat gericht is op het verlagen van de kostprijs, niet langer economisch volhoudbaar is. Deze problemen manifesteren zich met name in een aantal sectoren gericht op

veehouderij. In verschillende regio's in Nederland zijn we al zo ver gekomen dat de wal het schip keert, het is nu tijd voor een voedselbeleid waarin Nederland accepteert dat het niet groot hoeft te zijn in de export van op soja en fosfor import leunende producten.

Gemeenschappelijk Duurzaam Voedsel Beleid

2016, het jaar van het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie, kan een symbolisch jaar zijn waarin Nederland niet slechts nationaal, maar op Europees niveau, sterke ambitie uitspreekt om te komen tot een inclusief voedselbeleid. In de geest van Sicco Mansholt, grondlegger van het, in termen van voedselzekerheid en welvaartsgroei uiterst succesvolle landbouwbeleid, kan Nederland wederom een gidspositie innemen in de opmaat naar een Gemeenschappelijk Duurzaam Voedsel Beleid, in plaats van een Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

Wat is hier voor nodig

De structuur van de kabinetsreactie volgend, komen wij tot de volgende aanbevelingen:

Volksgezondheid

Naast het versterken van de positie van de NVWA is het noodzakelijk voedselbedrijven aan te zetten tot totale transparantie. Dit kan 'goedschiks' en 'kwaadschiks', belangrijk is de veranderende rol van sociale media en de invloed van kritische consumenten hierbij serieus te nemen.

De aanpak van antibioticaresistentie moet gedaan worden vanuit een systeembenadering. Geen technologische verbeteringen op bedrijfsniveau (zoals nieuwe stallen), maar producenten en leveranciers aanmoedigen na te denken over een ketenbrede oplossingen. Ziektedruk wordt teruggebracht door dieren op te laten groeien in een gezonde omgeving, niet door het onderdrukken van ziektes in een ongezonde omgeving.

Slow Food en de Youth Food Movement roepen de overheid op niet te veel tijd te verliezen met Allianties en Afspraken tussen bedrijven en brancheorganisaties, gericht op productsamenstelling. Deze Afspraken vormen vaak een strategie om verandering te vertragen. De probleemanalyse met betrekking tot suiker en zout inname is helder, daag bedrijfsleven uit om ambitieus stappen te maken. Zij worden vanzelf ingehaald door de realiteit van de steeds beter geïnformeerde consument. Hierbij is het verstandig de focus te verleggen naar volksgezondheid, suiker en zoutreductie zouden geen vrijwillige stappen moeten zijn vanuit bedrijfsleven, maar steviger aangepakt moeten worden omdat de wetenschappelijke bewijzen voor toenemende welvaartsziekten als gevolg van een ongezond dieet zich opstapelen.

Gezonde en duurzamere keuzes worden met name gemaakt in een gezonde voedselomgeving, het aanbod van ongezond voedsel dient zowel op scholen, als in bedrijven als in het straatbeeld, drastisch te worden teruggebracht.

Voedseleducatie is essentieel voor het opvoeden van een nieuwe generatie bewuste consumenten. Consumenten dienen bekend te worden gemaakt met de herkomst van voedsel, smaakeducatie en voedselproductie. Deze educatie dient onafhankelijk te worden georganiseerd en niet in samenwerking met voedselbedrijven die

eventueel tegenstrijdige belangen hebben met betrekking tot voedselkeuzes van consumenten.

Ook de traditionele landbouwopleidingen dienen te worden hervormd en aangepast te worden aan de veranderende realiteit. Op de landbouwopleidingen worden jongeren vooralsnog opgeleid vanuit het 'oude' paradigma met een eenzijdige focus op productie. Wij pleiten ook hier voor een interdisciplinaire benadering, zodat de landbouwopleidingen straks een generatie agro- en voedselprofessionals opleiden die met een ketenbrede blik het werkveld in gaan.

Ecologische houdbaarheid

Ecologische houdbaarheid dient de basis te vormen van elke vorm van voedselbeleid. Dit is geen luxe, geen maatschappelijke dienst, maar een bittere noodzaak om voedselproductie in de toekomst, en daarmee voedselzekerheid in de toekomst, mogelijk te maken.

Wij juichen het terugdringen van voedselverspilling toe, maar wijzen het kabinet erop dat voedselverspilling een gevolg is van een over producerend systeem. Voedselverspilling dient bij de kern aangepakt te worden, en projecten en initiatieven aan het einde van de keten, hoe sympathiek ook, zijn eerder symptoombestrijding dan dat deze projecten een daadwerkelijke impact hebben op het terugdringen van verspilling.

Een ketenbenadering voor verduurzaming is essentieel, wij juichen deze werkwijze dan ook toe. Wel vragen wij extra aandacht voor de impact van voedselketens buiten onze landsgrenzen. Het is tijd om het bedrijfsleven aan te sporen om verder te denken dat 'fair trade'. De enige wijze waarop duurzame sourcing in de toekomst mogelijk is, is een 'fair chain' benadering, met eerlijke marges in voor alle schakels in de keten, ook de schakels die het minst goed georganiseerd zijn, zoals (kleinschalig werkende) boeren in minder ontwikkelde landbouweconomieën.

Daarnaast constateren wij dat niet alleen een lineaire ketenbenadering belangrijk is, maar dat juist *interdisciplinaire samenwerking* (tussen verschillende ketens) essentieel is om tot innovatieve oplossingen te komen. Een praktisch voorbeeld hiervan is de werkwijze van de YFM Academie. Door samenwerking tussen boeren, beleidsmakers, verwerkers, retail, politiek, horeca maar ook designers en creatieven ontstaan een veelheid aan nieuwe projecten, ideeën en bedrijven die potentieel hebben om de transitie in gang te zetten.

Tot slot benadrukken wij de noodzaak tot een openbaar maatschappelijk debat over de betekenis van het woord 'duurzaam'. Zoals ook uit de kabinetsbrief blijkt, kan het woord duurzaam, met name in relatie tot voedsel, nogal op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Tegengestelde begrippen als 'Climate Smart' en 'Agro-ecologie' worden nog wel eens door elkaar gebruikt. Nederland is het thuisland van 's werelds meest vooraanstaande landbouwuniversiteit, en heeft verschillende invloedrijke denkers voortgebracht die internationaal hoog aangeschreven staan. Tegelijkertijd is er een sterke 'alternatieve voedseldenkers' beweging ontstaan, verbonden aan onder andere de Voedsel Anders initiatieven, YFM en Slow Food.

Wij roepen op tot een Nationaal Voedseldebat/dialogo waarin vertegenwoordigers van de verschillende 'denkscholen' op een open en constructieve manier met elkaar in dialoog gaan. Dit debat kan de basis vormen voor betere informatievoorziening voor consumenten en beter geïnformeerde, kritische consumenten. De eiwittransitie speelt hier uiteraard een centrale rol in.

Een robuust voedselsysteem

Een robuust voedselsysteem is een divers voedselsysteem. Een voedselsysteem waarin agrarische biodiversiteit toeneemt, in plaats van afneemt. Een voedselsysteem waarin verschillende vormen van voedselproductie naast elkaar bestaan, bij gratie van elkaar. Hoewel de Nederlandse economie, met name door haar positie als doorvoerhaven, groot belang heeft bij het handhaven van haar exportpositie, is het, zeker gezien recente geopolitieke ontwikkelingen, belangrijk om extra focus aan te brengen op het produceren van een divers voedselaanbod voor de lokale markt, waardoor de zelfvoorziening van Nederland omhoog gaat. Daarnaast ontstaat er meer ruimte voor Nederlandse kwaliteitsproducten (streek- en of regio gebonden producten, Ark van de Smaak, Presidia) voor de thuismarkt, vaak in relatie tot toerisme, wat ook kansen biedt voor een beter verdienmodel voor de Nederlandse boer.

Mondiale opgave

Als rijk en ontwikkeld land heeft Nederland de plicht om een bijdrage te leveren aan wereldwijde voedselzekerheid. Wij roepen onze voedselsector daarbij op om deze bijdrage op een slimme en effectieve wijze te doen. Zoals uit het rapport van de WRR blijkt, zijn van Nederlands' top 8 in eigen land geproduceerde exportproducten melk, uien, aardappelen en tarwe producten die daadwerkelijk een bijdrage kunnen leveren aan wereldwijde voedselzekerheid.

De ambitie om 'met in Nederland geproduceerde producten de wereld te voeden' is dus onrealistisch en irrelevant en kan niet langer worden gebruikt als argument om het productionistische systeem in stand te houden. Nederland dient een bijdrage te leveren aan de wereldwijde voedselzekerheid vanuit de kennis en techniek die in Nederland is ontwikkeld, de ervaring met boerencoöperaties, en kwalitatieve uitgangsmaterialen die geschikt zijn voor export.

Daarbij roepen wij de Nederlandse exporteurs van kennis wel op voorzichtig te zijn met het overbrengen van informatie, deze kennis aan te passen aan lokale omstandigheden, en zorg te dragen dat in andere landen niet dezelfde fouten worden gemaakt als in het verleden in Nederland: fouten die bijvoorbeeld hebben geleid tot sterke bodemdegradatie en verlies aan (agro)biodiversiteit. Als de export van kennis moet gaan onder het mom van een nieuwe Groene Revolutie, hopen wij vurig op een 'Ecologisch Verlichte Groene Revolutie'.

Transities: nieuwe actoren aan zet

In zowel het WRR rapport als in de reactie van het kabinet wordt regelmatig verwezen naar de noodzaak voor een transitie. Het is belangrijk om te realiseren dat transities zowel winnaars als verliezers kennen. Kenmerk van transities is dat het regime, of wel de huidige machthebbers, een groot deel van de macht en invloed en met name de manier van werken gaan verliezen. Het is daarom essentieel om nieuwe stakeholders en actoren te betrekken bij de transitie.

Hier ligt een belangrijke rol voor de overheid. Nieuwe en innovatieve bedrijven, startups, maatschappelijke bewegingen, alternatief werkende boeren, en jongeren dienen een centrale rol te krijgen in alle initiatieven die de overheid ontplooit om tot transitie of verduurzaming te komen. Minder topsectoren en allianties, meer informele vernieuwingsnetwerken. Minder onderzoeksgeld naar onderwerpen die passen in het productionistische paradigma, meer onderzoeksgeld naar onderwerpen die passen in alternatieve paradigma's, zoals biologische en agro-ecologische landbouw.

Ideeën

Tot slot, een aantal uitvoerbare en minder uitvoerbare ideeën die onderdeel zouden kunnen uitmaken van een Voedselbeleid.

- Het inrichten van experimenteerruimtes, waarin (tijdelijk) belemmerende wetgeving wordt weggenomen. Met name in de agrarische sector is hier een schreeuwende behoefte aan, zowel voor kleinschalig werkende innovatoren die produceren voor de thuishmarkt, als voor technologisch vooraanstaande producenten die zich richten op de wereldmarkt.
- Een publiekscampagne waarin de kwaliteit van Nederlandse producten onder de aandacht wordt gebracht, zowel duurzaam technologisch geproduceerd, als duurzaam alternatief (slow, lokaal, bio)
- Wij pleiten voor informele vernieuwingsnetwerken, gefaciliteerd door de overheid, waarin koplopers niet worden genegeerd omdat ze zich momenteel begeven in een nichemarkt zijn, maar juist deze koplopers zorgvuldig te bestuderen om te onderzoeken hoe deze initiatieven opschaalbaar zijn.
- Een onderzoek en praktische projecten op het gebied van financiering van innovatie in de agrarische sector. Innovatieve bedrijven hebben de grootst mogelijke moeite om financiering te vinden, omdat voor de banken de risico's te groot zijn. Gedacht kan worden aan innovatiefondsen, crowdfunding, of een combinatie hiervan. Ook dient de bancaire sector aangespoord te worden om te komen met nieuwe financieringsmodellen en niet slechts de schouders op te halen en weg te lopen van de nieuwe financieringsmodellen.
- Meer inzetten op de voorbeeldrol van de horeca, zowel in de restaurantwereld (Dutch Cuisine en de Slow Food Chefs Alliantie zijn hier goede voorbeelden van) als in het bredere out-of-home segment.

Amsterdam, 01-02-2016